

Nr 93.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag; given Stockholms slott den 11 februari 1938.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Förslag
till
Lag

om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag.

Härigenom förordnas som följer:

Vid tillämpning av lag eller särskild författning skall den 1 maj, då denna dag icke infaller å sön- eller helgdag, vara likställd med allmän helgdag.

Vad sålunda stadgats gälle dock ej med avseende å de föreskrifter, som i kyrkligt avseende äro meddelade för sön- eller helgdag, ej heller i fråga om bestämmelserna i 7 kap. 3 och 4 §§ samt 14 kap. 45 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 21 januari 1938.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON,
SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med övriga departementschefer anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga angående *införande av lagbestämmelser om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag* samt anför:

Inledning.

Vid åtskilliga tillfällen har frågan om lagstiftningsåtgärder för införande i vårt land av vissa arbetsfria söckendagar varit föremål för statsmakternas behandling. I sammanhang därmed har spörsmålet om indragning av några kyrkliga helgdagar, närmast såsom ersättning för de ur arbetssynpunkt förlorade söckendagarna, tagits under övervägande.

Innan redogörelse lämnas för vad i sådant hänseende huvudsakligen förekommit, må omnämnas, att det nuvarande antalet helgdagar i vårt land är bestämt genom förordningen den 4 november 1772. Av helgdagarna infalla vissa alltid å söndag, medan andra ej med nödvändighet eller aldrig infalla å söndag. Till den senare gruppen höra nyårsdagen, trettondagen, Marie bebådelsedag, långfredagen, annandag påsk, Kristi himmelsfärdsdag, annandag pingst, midsommardagen, juldagen och annandag jul.

Historik.

Vid 1915 års riksdag hemställdes i en motion (II: 125), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående införande i vårt land av bestämmelser om helgdagar utan kyrklig karaktär i syfte att bereda särskilt den å kontor samt i handelsbutiker och fabriker sysselsatta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden. — Lagutskottet (utl. nr 24) gav sin anslutning till motionens syfte och erinrade i detta sammanhang, att alltjämt endast ett jämförelsevis ringa antal personer åtnjöte förmånen av semesterledighet. Därest med hänsyn till vissa betänkligheter av national- och privatekonomisk natur en ökning av de arbetsfria dagarnas antal icke läte sig genomföras, syntes det utskottet böra tagas under övervägande, huruvida icke nämnda syfte

kunde nås genom att samtidigt med införandet av arbetsfria vardagar, förlagda till sommaren, avlysa ett par av de kyrkliga helgdagar, som infölle under en i rekreationshänseende mindre lämplig årstid. — På förslag av utskottet beslöt riksdagen härefter avlåta skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 125) i huvudsaklig överensstämmelse med den i motionen gjorda hemställan.

Över riksdagens skrivelse avgåvos utlåtanden av överståthållarämbetet, länsstyrelserna i samtliga län, domkapitlen, Stockholms stads konsistorium samt socialstyrelsen. Ärendet överlämnades därefter till arbetstidskommittén. Skrivelsen slutbehandlades sedermera, på sätt framgår i det följande, år 1931.

Vid 1924 års riksdag yrkades i en motion (I: 20), att riksdagen måtte uttala sig för allhelgonadagens upptagande såsom kyrklig eller borgerlig helgdag samt hos Kungl. Maj:t anhålla om därför erforderliga åtgärder. Efter hemställan av första lagutskottet (utl. nr 11), som bland annat hänvisade till 1915 års riksdagsskrivelse, blev motionen avslagen av kamrarna.

I skrivelse den 16 april 1926 hemställde *generalpoststyrelsen*, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för att den 1 maj, då denna dag infölle å söckendag, måtte göras till en arbetsfri dag utan kyrklig karaktär. Generalpoststyrelsen anförde därvid, bland annat:

Den 1 maj hade alltmer kommit att betraktas som en arbetsfri dag. Inom åtskilliga verksamhetsområden hade arbetet denna dag helt inställts eller i hög grad inskränkts. Dessa driftinskränkningar hade utövat inverkan även på poströrelsen, och behovet av postanordningarnas tillgänglighet kunde icke anses vara lika stort den 1 maj som under vanliga söckendagar. Då emellertid banker, affärskontor och varuhus i någon, om ock begränsad, omfattning uppehölle verksamheten den 1 maj, hade generalpoststyrelsen icke ansett sig kunna bestämma någon allmän inskränkning i postverkets verksamhet. Vissa lokala inskränkningar i poströrelsen hade dock kunnat företagas. Liksom postverket torde även åtskilliga andra statliga institutioner samt kommunala och sådana privata företag, som icke själva inställde driften, erfara en mer eller mindre stark inverkan av inskränkningarna i den allmänna verksamheten den 1 maj, varför även för dessas vidkommande arbetet skulle utan olägenhet kunna, där så icke redan skett, begränsas eller helt inställas. Det kunde med skäl ifrågasättas, huruvida det icke ur såväl allmänt ekonomiska som samhälleliga synpunkter vore lämpligt, att den 1 maj gjordes till en arbetsfri dag utan kyrklig karaktär, en borgerlig helgdag — för vilken samma inskränkningar i fråga om arbetet skulle gälla som för sön- och helgdagar — möjligen i utbyte mot någon kyrklig helgdag. Gjordes ett sådant utbyte, skulle den ifrågasatta anordningen icke innebära någon minskning i antalet arbetsdagar för år utan skulle, då arbetet redan nu i stor utsträckning låge nere den 1 maj, tvärtom medföra en ökning i antalet effektiva arbetsdagar. Generalpoststyrelsen ansåge sig emellertid icke böra ingå på frågan, huruvida ett dylikt utbyte borde ske eller om den 1 maj såsom en borgerlig helgdag borde utgöra en ökning i antalet arbetsfria dagar.

I skrivelse den 27 april 1926 föreslog kamreraren J. W. Wahlström i Stockholm, att utredning måtte verkställas rörande, bland annat, inrättandet av fem s. k. borgerliga helgdagar (ingen dock å den 1 maj), likställda med

söndagar men utan kyrklig eller religiös karaktär, i stället för fem av de nuvarande helgdagarna.

Efter remiss avgåvos utlåtanden över såväl generalpoststyrelsens som Wahlströms skrivelser av ett antal myndigheter och sammanslutningar. Beträffande Wahlströms förslag om utredning avgåvos såväl tillstyrkande som avstyrkande utlåtanden. Vad angår generalpoststyrelsens förslag tillstyrktes detsamma av socialstyrelsen, järnvägsstyrelsen, landsorganisationen och svenska bankmannaföreningen. Förslaget avstyrktes däremot av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetsgivarnes centralförbund och Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen togo icke bestämd ställning till förslaget.

Ur yttrandena rörande generalpoststyrelsens förslag må återgivas följande. *Socialstyrelsen* anförde, bland annat:

Den 1 maj hade huvudsakligen erhållit karaktär av speciellt arbetarnas fridag. Genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare vore den 1 maj arbetsfri dag för det stora flertalet arbetare inom industri och hantverk, däri inberäknat transport- och byggnadsarbete, samt i viss omfattning även inom jordbruket. Såsom en följd härav plägade jämväl åtskilliga andra grupper av arbetstagare erhålla ledighet nämnda dag. Ett genomförande av den föreslagna reformen skulle därför i stort sett knappast utgöra annat än ett stadfästande av hittillsvarande praxis. Vid sådant förhållande torde för näringslivet i allmänhet införandet av allmän fridag den 1 maj icke medföra några egentliga olägenheter. Endast vad jordbruket anginge syntes under vissa omständigheter en dylik ledighetsdag vara mindre lämplig. Beaktas finge emellertid, att det uppenbarligen icke kunde vara fråga om att den åsyftade fridagen skulle, såsom generalpoststyrelsen torde åsyftat, i alla hänseenden likställas med sön- och helgdagar. Sålunda syntes det icke lämpligt, att stadgandet i 7 kap. 3 § strafflagen om straff för arbete, vilket stadgande tillkommit av skäl, som ägde samband med religionen, skulle utsträckas att gälla även arbete, som förrättades den 1 maj. Ej heller torde 4 § i samma kapitel (vari stadgas, att det skall anses såsom försvärande omständighet, om någon begår brott å sabbatstid) skäligen böra avse brott, som förövades den 1 maj. Något hinder för arbetsgivare och arbetare att träffa avtal om utförande av arbete denna dag skulle givetvis icke föreligga. De befarade olägenheterna för jordbruket syntes härigenom vara i det väsentligaste undanröjda.

Järnvägsstyrelsen yttrade, att ledighet den 1 maj brukat beredas personalen i all den utsträckning, som varit för tjänstens och trafikanternas berättigade krav möjligt. Ledigheten hade ej behövt intjänas senare genom motsvarande tjänstetid. För en borgerlig helgdag den 1 maj skulle givetvis beträffande trafikverken gälla endast samma inskränkningar i arbetet som vanligen gällde för sön- och helgdagar. Skillnaden mellan den arbetseffekt, som nu kunde utvinnas av den 1 maj, och den som skulle erhållas, om dagen komme att jämsättas med vanlig helgdag, vore ringa. Den av generalpoststyrelsen föreslagna åtgärden vore därjämte ägnad att bringa reda i de nu något svävande arbets- och tjänstgöringsförhållandena den 1 maj. Järnvägsstyrelsen såge emellertid helst, att utbyte gjordes mot någon kyrklig helgdag, som kunde göras till vardag. — *Landsorganisationen i Sverige* an-

förde, att genom bestämmelser i kollektivavtal den 1 maj redan torde vara fridag i Sverige för praktiskt taget alla arbetare inom industri och hantverk, vari inräknades transport- och byggnadsarbete. Som en följd därav erhöles i viss utsträckning även andra löntagargrupper såsom kontorspersonal m. fl. ledigt den 1 maj. Sådan ledighet tillämpades även i icke ringa omfattning för jordbruksarbetare och dessa närstående. Inställandet av arbetet på angivna arbetsområden medförde, att verksamheten i viss mån inskränktes och avstannade även inom de områden, där särskilda överenskommelser om ledighet ej vore träffade. Några större olägenheter syntes därför ej kunna uppstå, om den 1 maj gjordes till allmän fridag. Emellertid kunde det tänkas, att arbetsledighet den 1 maj för sådana grupper arbetare, som nu ej hade sådan ledighet, icke kunde genomföras, utan att arbetskonflikter uppstode. Arbetskonflikter skulle även med all säkerhet utbryta, om arbetsgivare försökte inskränka ledigheten den 1 maj, där sådan nu vore genomförd. Arbetarna fäste nämligen mycket stort avseende vid att nämnda dag vore fridag. Ur arbetsfredssynpunkt kunde det därför vara motiverat att genom lagstiftning fastställa den 1 maj såsom allmän fridag. Detta spörsmål borde emellertid behandlas fristående och ej sammankopplas med frågan om avskaffande eller förflyttning av de s. k. lätthelgdagarna. — *Svenska bankmannaföreningen* förklarade, att åtgärden att giva den 1 maj laglig karaktär av helgdag endast skulle legalisera ett redan allmänt förekommande sakförhållande. — *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* framhöll, att något motiv, varför den 1 maj skulle vara fridag, icke anförts. Motivet för dagens arbetsfrihet borde vara avgörande, ej utbildad praxis. Årstidens olämplighet och närheten till de stora helgerna påsk och pingst utgjorde vidare bestämda skäl mot den av generalpoststyrelsen föreslagna åtgärden. — *Svenska arbetsgivareföreningen* ansåg, att bestämmelserna i 7 kap. 3 § strafflagen icke borde utsträckas att gälla en dag, som icke hade någon religiös prägel. För övrigt föreläge det icke något behov av laglig reglering på ifrågavarande område. I de flesta kollektivavtal för viktigare industrigrenar funnes införd bestämmelse, att den 1 maj vore fridag. Även i de fall, då bestämmelse i kollektivavtal ej funnes, medgäves arbetarna i stor utsträckning ledighet nämnda dag. Skulle förslaget genomföras, borde karaktären av helgdag för någon av de nuvarande fristående helgdagarna upphävas, enär den lagligen tillåtna produktionstiden redan vore så inskränkt, att ytterligare minskning av densamma ej borde ske. — *Svenska lantarbetsgivarnes centralförening* anförde, att den 1 maj icke förekomme såsom ledighetsdag vid det mindre och medelstora jordbruket, som kvantitativt betydde mest, och endast i viss utsträckning vid det större jordbruket. Den ringa förekomsten av den 1 maj som ledighetsdag vid jordbruket vore helt naturlig, då dagen vore betydelsefull som arbetsdag. Tiden kring nämnda dag sammanföll nämligen med den för jordbruket så viktiga och arbetskrävande vårsådden. Borttagandet vid denna tid av en arbetsdag medförde i de flesta fall försening av sådden med åtföljande försening av växtligheten och risk för minskat skördeutbyte. — I huvudsak enahanda synpunkter anfördes av *Sveriges allmänna lantbruks-*

sällskap, som tillade, att, därest någon helgdag i utbyte skulle indragas, Marie bebådelsedag borde väljas, som ur jordbrukssynpunkt vore skäligen betydelselös. — *Telegrafstyrelsen* förklarade, att, därest det funnes lämpligt att meddela allmän bestämmelse om att viss eller vissa dagar av året skulle vara arbetsfria utan kyrklig karaktär, styrelsen icke hade något att erinra däremot, då det för telegrafverket icke syntes komma att medföra nämnvärd olägenhet eller kostnad. — *Vattenfallsstyrelsen* slutligen anförde, att för den händelse den 1 maj gjordes till arbetsfri dag, någon kyrklig helgdag i stället borde indragas. Det vore vidare önskvärt, att under de år, då den 1 maj icke infölle å lördag, söndag eller måndag, motsvarande arbetsfria dag förskötes till den närmast efter den 1 maj liggande måndagen eller lördagen. Det borde emellertid jämväl tagas i övervägande att förlägga den arbetsfria dagen till sådan tid av året, att semester för arbetare lämpligen kunde anordnas i omedelbart sammanhang med ifrågavarande dag. Vid en lagstiftning i ämnet borde statsmakterna icke känna sig alltför mycket bundna av den för närvarande inom vissa befolkningsgrupper rådande seden att inställa arbetet den 1 maj, då denna sed vore långt ifrån allmän och möjligen icke skulle komma att bestå för framtiden.

Genom lag den 12 juni 1931 (nr 288) infördes i 5 § lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd en bestämmelse av innehåll, att åt arbetare, som utan avsevärt uppehåll användes till arbete året runt och varit anställd hos arbetsgivaren eller företaget någon längre tid, bör, i allmänhet under den varmare årstiden, beredas semesterledighet under minst fyra söckendagar, vilken ledighet i regel bör vara sammanhängande och förlagd i omedelbar anslutning till sön- eller helgdag. I den proposition (nr 40) till 1931 års riksdag, som låg till grund för denna lagändring, framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Larsson, att genom den föreslagna bestämmelsen om arbetarsemester det syftemål, som legat till grund för 1915 års riksdagskrivelse, syntes vara i väsentlig mån tillgodosett, varför han ej ansett vidare åtgärd böra vidtagas i anledning av skrivelsen.

Vid 1934 års riksdag hemställdes i en motion (II: 298) om utredning angående införande i Sverige av motsvarighet till Englands »bank holidays» och Tysklands »Bankfeiertage». Motionen behandlades av andra lagutskottet, som inhämtade yttrande över densamma från svenska bankföreningen, svenska bankmannaföreningen och Sveriges köpmannaförbund. Därvid anfördes, bland annat, av *bankmannaföreningen*, att, enär huvudparten av kalenderhelgdagarna vore samlad inom den mörkaste tiden av året, då arbetstagarna sällan hade möjlighet att effektivt utnyttja dem, det vore ett rimligt önskemål, att ett antal extra helgdagar gjordes obligatoriska och inplacerades på helgfria eller eljest lämpliga delar av året. Följande dagar föreslogos, nämligen den 1 maj, som redan i stor utsträckning accepterats som helt eller delvis arbetsfri dag inom näringslivet liksom inom skolan, första helgfria måndagen efter den 15 juli, andra måndagen i oktober, påskafton och midsommarafton. Andra lagutskottet erinrade i utlåtande (nr 16) över

motionen därom, att förefintliga strävanden att bereda allt bredare lager av vårt folk utsträckt ledighet vid helger i viss mån försvårades av särskilda stadganden i svensk lagstiftning angående bestämd tid för företagande av rättshandlingar inom affärslivet. — På hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse den 7 april 1934, nr 134, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande lämpligheten av en sådan ändring i gällande lagstiftning rörande bestämd tid för utförande av vissa rättshandlingar inom affärslivet, att hinder ej mötte att hålla bankerna stängda påskafton, midsommarafton och julafton, då dessa dagar infölle å söckendag, samt möjligen ytterligare någon helgfri dag i anslutning till söndag under den senare hälften av året.

I anledning av riksdagens skrivelse utarbetades en *promemoria inom justitiedepartementet* jämte utkast till bestämmelser i ämnet. Enligt dessa skulle dels i 72 § växellagen och 55 § checklagen införas stadganden, att påskafton, midsommarafton, andra lördagen i november och julafton vore likställda med allmän helgdag enligt sagda lagar, dels ock 2 § lagen om beräkning av lagstadgad tid så ändras, att vad där funnes stadgat om fatalietids infallande å söndag eller annan allmän helgdag komme att avse jämväl nyssnämnda fyra dagar. Över promemorian och lagutkastens avgåvos efter remiss utlåtanden av fullmäktige i riksbanken, svenska bankföreningen, svenska bankmannaföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, handelskamrarna i riket, kommerskollegium, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser samt hovrätterna. Beträffande förslagets huvudgrunder gjorde sig delade meningar gällande. Tanken att genom en lagstiftning efter angivna linjer bereda möjlighet för införande av vissa arbetsfria dagar vann dock anslutning i flertalet utlåtanden. I fråga om valet av fridagar avgåvos gensagor huvudsakligen allenast mot förslaget att göra andra lördagen i november till fridag. I åtskilliga utlåtanden ifrågasattes, att i stället den 1 maj skulle erhålla karaktär av fridag, vilket nämnda dag på grund av praxis i stor utsträckning redan nu vore. I sådan riktning uttalade sig länsstyrelserna i Blekinge, Hallands, Örebro och Västmanlands län samt Östergötlands och Södermanlands läns handelskammare. Länsstyrelsen i Hallands län yttrade, bland annat, att just en sådan dag som den 1 maj, om vilken sedvänjan redan i stor utsträckning samlat sig, syntes ägnad att frigöras från de nyss omnämnda lagliga tidsbestämmelserna. Att den infölle under årets förra del, som redan inbegrepe ett flertal helgdagar, vore av underordnad betydelse, enär det endast gällde att på ifrågasvarande rättshandlingar tillämpa en i övrigt vad denna dag anginge redan rotfäst sed.

Genom proposition (nr 127) framlades för 1935 års riksdag förslag om de i nyssnämnda promemoria omförmälda ändringarna i växel- och checklagarna samt lagen om beräkning av lagstadgad tid, dock endast såvitt angick påskafton, midsommarafton och julafton.

I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden erinrade dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet

Schlyter, bland annat, att enligt de förslag till lagstiftningsåtgärder för införande av vissa arbetsfria dagar, som före år 1934 varit föremål för statsmakternas behandling, fridagarna skulle få karaktär av allmänna helgdagar och sålunda bli obligatoriska. Mot dessa förslag hade yppats betänkligheter ur ekonomisk synpunkt, och det hade framhållits, att en lagstiftning på området icke borde föregå sedvänjan. 1934 års riksdags förslag hade däremot närmast avsett blott att möjliggöra ett inställande av bankernas verksamhet å vissa dagar, då affärsverksamheten redan nu sedvanemässigt i avsevärd omfattning låge nere. Departementschefen ansåg, att befogade invändningar icke borde kunna göras mot en lagstiftning av sist angivna innebörd, vilken allenast åsyftade att underlätta vidmakthållandet och utsträckt tillämpning på frivillighetens väg av en redan ganska allmänt utbredd sedvänja. Då den föreslagna lagstiftningen inskränkts till att avse påskafton, midsommarafton och julafton, ansågs indragning av någon av de nuvarande allmänna helgdagarna icke motiverad.

De i propositionen framlagda förslagen godkändes på hemställan av andra lagutskottet (utlåtande nr 21) av riksdagen. Författningar i ämnet utfärdades den 12 april 1935 (Sv. förf.-saml. 98—100).

Sedermera har Kungl. Maj:t genom *kungörelse den 20 december 1935* (nr 616) förordnat, att utan hinder av tidigare av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, statsmyndigheterna må, om och i den mån så finnes kunna ske, å påskafton, midsommarafton och julafton inställa öppethållandet av sina tjänstelokaler eller myndigheterna eljest åliggande mottagning för allmänheten.

I *skrivelse den 1 februari 1937* har *statstjänarnas centralorganisation* hemställt, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för att den 1 maj, då denna dag inträffade å söckendag, måtte ifråga om statsmyndigheternas öppethållande av tjänstelokaler m. m. bli likställd med påskafton, midsommarafton och julafton.

I förevarande sammanhang må jämväl omnämnas, att vid 1937 års riksdag motioner väcktes angående ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. På förslag av första lagutskottet (utlåtande nr 46) beslöt riksdagen att i skrivelse (nr 279) till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående en revision av stadgandena i 7 kap. 3 och 4 §§ strafflagen och vad därmed kunde äga samband samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Denna riksdagens framställning är föremål för utredning inom justitiedepartementet.

Bestämmelser i kollektivavtalen.

Beträffande verksamhetsgrenar, för vilka kollektivavtal ingåtts i vårt land, gäller nästan undantagslöst, att bestämmelser intagits i avtalen om ledighet den 1 maj. I det övervägande flertalet avtal gäller ledigheten hela dagen — med en eller annan inskränkning för kontinuerlig drift m. m. Med an-

ledning av vad som anförts i yttranden från lantarbetsgivarhåll över generalpoststyrelsens framställning år 1926 må erinras, att enligt riksavtalet för jordbruket alla arbetare, som icke äro förhindrade av djurskötsel, äro lediga den 1 maj. — I några avtal, huvudsakligen inom tryckeribranschen, föreskrives, att arbetet skall upphöra kl. 12, 1 eller 2 på dagen.

Bestämmelser i utländsk rätt.

I fråga om bestämmelser angående helgdagar och andra legala fridagar i vissa främmande länder må omnämnas följande.

I *Danmark* finnas 9 helgdagar, vilka ej med nödvändighet eller aldrig infalla å söndag. Av dessa helgdagar sakna skärtorsdag och en botdag motsvarighet i Sverige. Den danska växellagen av den 23 mars 1932 innehåller i § 72 första och andra styckena bestämmelser, att krav å betalning för växel må framställas, protest upptagas m. m. endast å söckendag och alltså ej å lagbestämd helgdag. I samma paragrafs tredje stycke stadgas därjämte, att »Grundlovsdagen» — den 5 juni — är att likställa med de lagbestämda helgdagarna såvitt angår växelrättsliga handlingars företagande. Danska checklagen innehåller motsvarande bestämmelser med avseende å check. I en lag av den 7 augusti 1922 givas bestämmelser »om den offentlige Fred paa Folkekirkens Helligdage samt Grundlovsdagen». Däri föreskrives, bland annat, i § 1 som huvudregel, att arbeten, som kunna störa helgfriden, äro förbjudna. Kringkörning av varor m. m. är förbjudet från kl. 10 f. m. Enligt § 2 a) äro sammanträden, som kunna förorsaka störande buller, å offentliga lokaler förbjudna mellan kl. 9 f. m. och 4 e. m. § 2 c) föreskriver, att offentliga förrättningar icke skola hållas utan tvingande nödvändighet. I § 6 meddelas vissa särskilda bestämmelser om kringförande av matvaror och blommor. Enligt § 7 skola, om »Grundlovsdagen» infaller å söckendag, bestämmelserna i § 1, § 2 a) och c) samt § 6 äga tillämpning från kl. 12 middagen.

I *Norge* uppgår antalet helgdagar, vilka ej med nödvändighet eller aldrig infalla å söndag, hikaledes till 9. Jämväl i Norge äro skärtorsdag och en botdag helgdagar. Norska växellagen den 27 maj 1932 innehåller i § 72 första och andra styckena samma bestämmelser som motsvarande lagrum i den danska växellagen. Den norska lagen stadgar vidare i tredje stycket av samma paragraf, att som helgdag anses »i denne forbindelse» också den 17 maj. Norska checklagen innehåller motsvarande stadganden beträffande check.

Finland har samma helgdagar som Sverige. Finska växellagen den 14 juli 1932, som i § 72 första och andra styckena innehåller bestämmelser av enahanda innebörd som motsvarande lagrum i de danska och norska växellagarna, stadgar i tredje stycket av samma paragraf, att vad i paragrafen sägs om allmän helgdag skall tillämpas jämväl beträffande »självständighetsdagen» — den 6 december. 55 § i finska checklagen den 14 juli 1932 innehåller motsvarande stadganden beträffande check.

I förevarande sammanhang må anmärkas, att de danska, norska och finska växel- och checklagarna — liksom de svenska växel- och checklagarna den 13 maj 1932 — tillkommit efter internationellt samarbete, vilket resulterat i ett flertal den 7 juni 1930 och den 19 mars 1931 dagtecknade konventioner. Enligt bilaga II till konventionen om gemensom växellag art. 18 äger envar av de fördragsslutande staterna föreskriva, att i fråga om växels uppvisande till godkännande eller betalning och andra åtgärder med avseende å växel vissa söckendagar skola likställas med helgdagar, och i bilaga II till konventionen om gemensom checklag art. 27 har motsvarande befogenhet tillförsäkrats i fråga om checks uppvisande till betalning och andra åtgärder med avseende å check.

I finsk lagstiftning finnas även vissa bestämmelser, som hava avseende just å den 1 maj. I lagen den 8 december 1934 angående arbetsförhållandena inom handelsrörelser och å kontor stadgas som huvudregel, att arbetare ej må hållas i arbete under kyrklig helgdag, på självständighetsdagen eller den 1 maj. Lagen den 8 december 1934 om tiden för öppethållande av handels- och särskilda andra rörelser samt affärskontor innehåller den huvudbestämmelsen, att butik, nederlag, rakstuga och frisersalong ävensom annan med dem jämförlig rörelse samt affärskontor böra hållas stängda på söndagar, kyrkliga högtidsdagar, självständighetsdagen och den 1 maj.

I *England* finnas med undantag av långfredagen och juldagen inga andra helgdagar än sådana, som sammanfalla med söndagar. Annandag påsk, annandag pingst, första måndagen i augusti och annandag jul utgöra s. k. bank holidays; infaller annandag jul på en söndag, är den därpå följande måndagen bank holiday. Beträffande innebörden af detta begrepp gäller, bland annat, att åtgärder med avseende å växlar, som eljest skulle hava vidtagits å en bank holiday, få med laga verkan företagas nästföljande söckendag samt att ingen kan tvingas att på en bank holiday verkställa någon betalning eller eljest företaga någon handling, som han icke kunnat tvingas att vidtaga långfredagen eller juldagen. Bank holidays betraktas såsom allmänna ledighetsdagar inom vissa verk och inrättningar samt hava i viss utsträckning gjorts till obligatoriska fridagar inom industrien. — Bank holidays finnas även i Skottland och Irland.

I *Tyskland* har den 27 februari 1934 utfärdats en lag om helgdagar, enligt vilken den 1 maj är tyska folkets nationella högtidsdag med helgdagskaraktär. Förutom denna högtidsdag och söndagarna skola enligt samma lag finnas 9 helgdagar.

Slutligen må omnämnas, att den 1 maj i ett flertal länder i Europa firas — i allmänhet på grund av sedvänja men i några fall jämväl enligt lag — såsom en arbetets högtids- eller helgdag.

Departementspromemoria i ämnet.

Promemorian med lagutkast.

Inom socialdepartementet har under hösten 1937 upprättats en »promemoria angående införande av lagbestämmelser rörande den 1 maj såsom arbetsfri dag», vari redogörelse — av i huvudsak samma innehåll som den av mig i det föregående avgivna — lämnats rörande tidigare behandling av frågan om införande i vårt land av arbetsfria söckendagar, om bestämmelser i gällande kollektivavtal angående ledighet den 1 maj samt rörande helgdagar och andra legala fridagar i vissa främmande länder.

I promemorian erinrades därefter bland annat därom, att 1935 års lagstiftning ingalunda innebar, att de i densamma avsedda tre dagarna skulle erhålla allmän karaktär av helgdagar eller att arbetsvila å dem som regel skulle vara obligatorisk. Då fråga om införande av obligatoriskt arbetsfria dagar utöver redan nu förefintliga sön- och helgdagar tidigare varit föremål för övervägande, hade betänkligheter anförts särskilt med hänsyn till de verkningar av ekonomisk natur, som en lagstiftning av sådant innehåll skulle medföra. Därvid hade jämväl särskilt framhållits, att en lagstiftning på området icke borde föregå sedvänjan. På grund av sedvänja syntes numera en dag — den 1 maj — hava erhållit karaktär av allmän ledighetsdag. Erinran gjordes om innehållet i gällande kollektivavtal. Den uppfattningen, att den 1 maj skulle vara ledighetsdag, gjorde sig emellertid numera gällande inom vida kretsar av vårt folk långt utanför deras led, vilka hade sitt arbete reglerat av kollektivavtal.

I promemorian anfördes vidare, att, med hänsyn till ifrågavarande sedvänja, tiden nu syntes vara inne att förläna den 1 maj karaktär av obligatoriskt arbetsfri dag i samma utsträckning, som för närvarande vore förhållandet i fråga om sön- och helgdagar. Den 1 maj skulle emellertid icke — om dagen ej infölle å sön- eller helgdag — i något hänseende erhålla kyrklig karaktär. Ej heller skulle — under enahanda förutsättning — å den 1 maj bliva tillämpliga straffbestämmelserna i 7 kap. 3 § strafflagen i fråga om idkande av hantverk eller annat arbete å sabbatstid (tiden emellan kl. 6 om morgonen och kl. 9 om aftonen å sön- och högtidsdag) eller i 4 § av samma kapitel, enligt vilket lagrum den omständigheten, att ett brott förövats å sabbatstid, skulle anses såsom försvårande.

Att lagbestämmelser om den 1 majs likställande med sön- och helgdagar skulle vara ägnade att medföra nationalekonomisk förlust av någon betydelse syntes, enligt vad i promemorian anfördes, icke med fog kunna sägas, enär den 1 maj redan nu i mycket stor utsträckning vore arbetsfri. Av samma skäl syntes anledning icke föreligga att i förevarande sammanhang upptaga till övervägande frågan om indragning av någon av de nuvarande allmänna helgdagarna.

Det likställande av den 1 maj med söndagar och andra allmänna helgdagar, som sålunda vore avsett, syntes kunna vinnas genom införande av

en lagbestämmelse, enligt vilken som huvudregel skulle gälla, att vid tillämpning av lag eller särskild författning den 1 maj skulle vara likställd med allmän helgdag. Vad sålunda föreskrivits skulle emellertid, utan så vore att den 1 maj infölle å sön- eller helgdag, icke gälla med avseende å de föreskrifter, som i kyrkligt hänseende vore meddelade för sådan dag, eller i fråga om bestämmelserna i 7 kap. 3 och 4 §§ strafflagen.

Vid promemorian fanns fogat ett »utkast till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag», avfattat i överensstämmelse med vad nyss anförts. Enligt utkastet skulle lagen träda i kraft den 1 januari 1939.

Över promemorian och lagutkastet hava efter remiss utlåtanden avgivits av överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län, kommerskollegium, socialstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt domänstyrelsen. Länsstyrelsen i Uppsala län har vid sitt utlåtande fogat yttranden från Uppsala läns hushållningssälls-kaps förvaltningsutskott och Upplands köpmannaförbund. Vid kommerskollegiums utlåtande hava fogats yttranden av handelskamrarna i riket, Sveriges industri-förbund, Sveriges redareförening och Sveriges allmänna sjöfartsförening.

Yttranden över promemorian och lagutkastet hava vidare avgivits av fullmäktige i riksbanken, svenska bankföreningen, landsorganisationen i Sverige, riksförbundet landsbygdens folk (R. L. F.), svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges köpmannaförbund, kooperativa förbundet samt de anställdas centralorganisation (Daco).

Remissvaren.

Det föreliggande förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av överståthållarämbetet, fem länsstyrelser (i Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län), socialstyrelsen, kommerskollegium, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, domänstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, fullmäktige i riksbanken, landsorganisa-tionen, kooperativa förbundet och tre handelskamrar (Gotlands, Smålands och Blekinge samt Norrbottens och Västerbottens läns).

I de av nu nämnda myndigheter och sammanslutningar avgivna yttranden, vari frågan diskuterats, har anförts, bland annat:

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser det förhållandet, att arbetsfrihet eller åtminstone avsevärd arbetsinskränkning råder inom stora områden den 1 maj, innefatta avgörande skäl att taga steget fullt ut och göra dagen till lagstadgad arbetsfri dag. — *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* och *Gotlands handelskammare* framhålla, att förslaget legaliserar en förut inom stora grupper av befolkningen gängse praxis och att några olägenheter därav icke synas upp-komma. — *Socialstyrelsen* och *landsorganisationen* åberopa innehållet i sina i det föregående återgivna yttranden över generalpoststyrelsens framställning av år 1926. Landsorganisationen betonar, att genom förslaget en hävd-

vunnen ordning lagfästes, varigenom ett bland vårt lands arbetare sedan länge förfäktat önskemål förverkligas. — *Kooperativa förbundet* förklarar, att den 1 maj sedan många år varit arbetsfri helgdag vid förbundets industri-företag och övriga rörelse. De till förbundet anslutna konsumtionsföreningarna hade vid sitt ställningstagande i fråga om stängning nämnda dag varit nödgade att taga hänsyn till de allmänna förhållanden, som rådde inom deras verksamhetsområden. Ehuru de icke torde hava haft några principiella invändningar mot att jämställa den 1 maj med sön- eller helgdag, hade de dock av praktiska skäl sett sig nödsakade att betrakta dagen såsom endast halv fridag. — *Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare* yttrar, bland annat:

Den 1 maj hade numera, särskilt inom arbetarvärlden, erhållit karaktär av allmän ledighetsdag. Även inom de verksamhetsområden, som handelskammaren särskilt hade att beakta, nämligen handeln och näringslivet i övrigt, förekomme ledighet den 1 maj i betydande utsträckning. I och för sig syntes emellertid anförda förhållanden knappast böra föranleda därtill, att den 1 maj lagreglerades såsom ledighetsdag. Utan tvivel torde också den därav följande bestämmelsen om butikstängning komma att i viss mån menligt inverka på handelsavsättningen. Den omständigheten att stora grupper av befolkningen åtnjöte ledighet nämnda dag torde nämligen hava bidragit till att göra den 1 maj till en god omsättningsdag för de öppna affärerna. De anförda synpunkterna vore emellertid icke av den beskaffenhet, att de motiverade ett avstyrkande av nu föreliggande förslag. Såsom en betydande vinst med den nu föreslagna anordningen ville handelskammaren framhålla, hurusom lagregleringen befrämjade enhetlighet, varjämte åtgärden finge anses ägnad att försvaga den politiska karaktär, som den 1 maj för närvarande hade.

Telegrafstyrelsen, Skånes handelskammare, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län samt riksförbundet landsbygdens folk hava förklarat, att de icke ville motsätta sig förslaget.

Skånes handelskammare anför, att uppfattningen om den 1 maj som en folklig festdag torde sammanhånga ej blott därmed, att den för arbetarklassen utgjorde en manifestation å dess solidaritet, utan djupare sett lika mycket och kanske mer därmed, att den 1 maj såsom vårmånadens första dag traditionellt och allmänt betraktades som vårens inbrott. Så fast rotad som denna uppfattning vore, torde det med visshet kunna antagas, att den pågående utvecklingen att genom frivilliga avtal göra den 1 maj till fridag komme att fortsätta. Vid sådant förhållande torde det endast vara en tidsfråga, när en fullt utbildad sedvänja i här berörda avseende föreläge. Förslaget kunde sålunda närmast karakteriseras som en anteciperings av en emotsedd utveckling. — *Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* förklarar, att förslagets genomförande ej torde komma att medföra några större ekonomiska nackdelar för vårt näringsliv. — *R. L. F.* anför, att något verkligt trängande behov av lagstiftning på detta område knappast synes föreligga, då rådande sedvänja redan förlänat dagen karaktär av allmän ledighetsdag. Skulle en lag komma till stånd, borde allt beaktande ägnas åt dess verkningar för jordbrukets del. Våren vore jordbrukets brådaste

tid, ty då skulle på en jämförelsevis kort men intensivt utnyttjad tid säningsarbetena utföras. Det vore då angeläget, att arbetet icke bleve alltför mycket sönderstyckat av ledighetsdagar. Utan att egentligen resa något motstånd mot lagen i och för sig ville förbundet med bestämdhet framhålla, att de praktiska hänsynen måste bliva avgörande för lagens både utformning och motivering.

I några yttranden har förslaget tillstyrkts eller godtagits under vissa närmare angivna förutsättningar. Sålunda anför *svenska bankföreningen*, att å ena sidan den 1 maj bör göras till borgerlig helgdag men att å andra sidan någon av de talrika extra helgdagarna under kalenderårets tidigare del bör avskaffas. — *Daco* intar en direkt motsatt ståndpunkt. Den föreslagna lagstiftningen tillstyrktes under den uttryckliga förutsättningen, att tillkomsten av en ny helgdag icke skulle föranleda någon minskning av de förutvarande. — *Sveriges allmänna sjöfartsförening* anför, att med hänsyn bland annat till möjligheterna att få erforderlig lastning och lossning utförd en eventuell eftergift från sjöfartens sida i enlighet med det föreliggande förslaget måste framkalla mycket stora betänkligheter bland sjöfartens målsmän. Å andra sidan torde, därest den 1 maj skulle bliva allmän ledighetsdag inom samtliga andra yrkesgrenar, utvecklingen själv framtvinga, att dagen bleve fridag även för sjöfolket. Under sådana förhållanden ansågo sig föreningen icke böra motsätta sig förslagets genomförande, under förutsättning att det allmänt vunne understöd från andra korporationers sida.

I yttrande av *Stockholms handelskammare* har förslaget i princip tillstyrkts men förklarats böra upptagas i ett större sammanhang, därvid beslut borde fattas att borttaga någon av de nuvarande s. k. lätthelgdagarna. Hänsyn borde jämväl tagas till eventuellt beslut om obligatorisk semester.

Några yttranden — av länsstyrelsen i Örebro län, vattenfallsstyrelsen och Sveriges köpmannaförbund — intaga icke bestämd ståndpunkt till den ifrågasatta lagstiftningen. *Länsstyrelsen i Örebro län* förklarar, att, därest någon särskild arbetsfri dag anses böra ifrågakomma, denna bör förläggas till den 1 maj, som redan i stor utsträckning utnyttjas såsom sådan. — *Vattenfallsstyrelsen* anser, att den föreslagna lagstiftningen, därest den finnes böra genomföras, bör modifieras på ettdera av två angivna sätt, antingen så, att den 1 maj jämställs med de nuvarande bankfridagarna, eller så, att såsom utbyte mot en obligatoriskt arbetsfri första maj indragning sker av någon sådan kyrklig helgdag, som i regel ej infaller å söndag. — *Sveriges köpmannaförbund* ifrågasätter, huruvida icke, därest den 1 maj i vissa hänseenden likställs med allmän helgdag, detaljaffärerna med hänsyn till den köpande allmänhetens krav kunna medgivas att hålla öppet viss tid på dagen.

Länsstyrelserna i Uppsala och Södermanlands län hava föreslagit, att annan lagstiftningsåtgärd nu ej måtte vidtagas, än att den 1 maj göres till bankfridag. *Länsstyrelsen i Uppsala län* framhåller, bland annat:

Såvitt anginge länet tillämpades inom jordbruket och handeln arbetsfrihet i allmänhet icke för närvarande under hela den 1 maj. En obligatorisk utsträckning av arbetsfriheten till denna dag skulle kunna medföra olägenheter för jordbruket. Inom handelsyrket befarade man att icke kunna stå allmänheten till tjänst i önskvärd omfattning. Från båda näringsgruppernas sida hade emellertid i yttranden till länsstyrelsen betygats villighet att avtalsmässigt tillmötesgå de anställda, så långt det vore möjligt. Under sådana förhållanden syntes det klokare att liksom år 1935 framgå på frivillighetens väg. I den mån fullständig ledighet den 1 maj fortfarande komme att omfattas med något större intresse av de kollektivavtalsslutande arbetstagargrupperna och i den mån olägenheterna av en sådan ledighet icke vore alltför betydande, komme antagligen ledigheten att utsträckas till hela arbetsdagen.

Länsstyrelsen i Södermanlands län förklarar, att det icke får förbises, att, på grund av att de arbetsfria och övriga konsumenter i ganska stor omfattning använda sin fritid den 1 maj till att göra inköp av olika slag, köpmännen hava ett icke ringa ekonomiskt intresse av att icke genom lagbestämmelser berövas möjligheten att, såsom nu sker, hålla sina affärer öppna under en del av dagen.

Det föreliggande förslaget har avstyrkts av länsstyrelsen i Jönköpings län, svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges redareförening, Upplands köpmannaförbund, Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt sex handelskamrar (Östergötlands och Södermanlands, Västergötlands och norra Hallands samt Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare ävensom handelskamrarna i Göteborg, Karlstad och Gävle).

I nämnda yttranden har anförts, bland annat:

Länsstyrelsen i Jönköpings län ifrågasätter, huruvida syftet med lagförslaget — att skapa helgd över den 1 maj — omfattas av en mera allmänt utbredd uppfattning. Med tanke härpå och då målet att hava denna dag arbetsfri redan torde hava vunnits i sådan utsträckning, att för sistnämnda ändamål något lagstiftande ej torde vara erforderligt, kunde tillräckliga skäl för förslagets upphöjande till lag icke anses vara förebagta.

Svenska arbetsgivareföreningen yttrar, bland annat:

Departementspromemorian historik kunde möjligen tyda på att till lagförslagets framläggande bidragit en önskan att få den 1 maj av praktiska skäl helt avdelad till vila och rekreation, eftersom ändock den del av arbetet, som uppehölles denna dag, ej skulle bli fullt effektiv. Att arbetslivet i viss och för industriens vidkommande ganska stor omfattning redan nu toge en paus den 1 maj kunde själfallet utöva sådan återverkan på andra områden av samhällslivet, att den verksamhet, som där förekomme nämnda dag, ej ernådde full effektivitet. Sådant förhållande spelade dock ej någon roll, så långt som frihet funnes att på de olika punkter av samhällslivet, där en återverkan ägde rum, anpassa arbetstiden och arbetets omfattning i övrigt efter en sådan återverkan. Dylik anpassning kunde äga rum inom det enskilda näringslivet och borde även för den offentliga verksamhetens del, där så funnes lämpligt, kunna åstadkommas genom administrativa dispositioner. Vad rekreationssyftet beträffade vore det oriktigt att söka främja detta genom en sådan isolerad åtgärd, varom här vore fråga. Enbart såsom

ett medel att bereda arbetstagarna ökad ledighet tillhörde frågan ovillkorligen och borde behandlas i sammanhang med det problemkomplex, som rörde arbetstagarnas ledighet under semester samt å sön-, helg- och fridagar. Genomfördes en obligatorisk semester, som för det stora flertalet av arbetarna överstege den nuvarande, skulle detta för produktionen innebära en avsevärd kostnadsbelastning. Ansåge man sig i folkhälsans intresse böra påföra näringslivet de ansevärda ekonomiska svårigheter, som bleve följden av en förlängning av semestern, så måste detta, särskilt för den svenska exportindustriens del, kompenseras med att vissa förekommande helg- och fridagar förändrades till fulla arbetsdagar. Härigenom vunnes syftet att få till stånd en längre sammanhängande semester utan att industrien därmed ginge förlustig ett mot semesterförlängningen svarande antal arbetsdagar. Att i en situation som den här angivna genom en separatåtgärd tillskapa en ytterligare dag med helgdags karaktär kunde ej vara välbetänkt. Skulle en sådan kompensation, som nyss angivits, icke kunna åstadkommas genom en reduktion av antalet helg- och fridagar, vore det så mycket olämpligare att giva allmän fridags karaktär åt den 1 maj, eftersom redan nu de allra flesta helgdagar vore församlade på första hälften av kalenderåret. — Man utginge i promemorian från att den föreslagna lagen skulle leda till ett mera allmänt inställande av arbetet. Lagen torde dock icke åtminstone omedelbart få denna verkan annat än i viss begränsad omfattning. Vid det förhållandet att 7 kap. 3 § strafflagen icke borde utsträckas att gälla även den 1 maj — vilket föreningen av flera skäl ansåge vara uppenbart — kunde den föreslagna lagen ej lägga hinder i vägen för uppehållande av arbete å den 1 maj i andra fall, än där arbetsförbud redan annorledes i lag eller författning vore föreskrivet i fråga om sön- och helgdagar. Så hade skett i butikstängningslagen, i arbetstidslagen för bageri- och konditoriarbete samt i lagarna rörande tillverkning och beskattning av brännvin samt försäljning av rusdrycker och pilsnerdricka. En författning av föreslagen beskaffenhet hindrade däremot icke parterna å arbetsmarknaden att liksom hittills träffa överenskommelse om arbetes utförande den 1 maj utom i de angivna undantagsfallen. — I den mån lagstiftningen ledde till att den 1 maj bleve på arbetsmarknaden fullt jämställd med en söndag, torde ingripandet få betydande ekonomiska följder. Det vore sant, att arbetet inom industrien redan nu i stor omfattning låge nere den 1 maj. Vissa ej obetydliga områden utgjorde emellertid undantag från denna regel. Dit hörde särskilt arbete, som i följd av sin beskaffenhet lämpligen borde uppehållas mera kontinuerligt, och som förekomme i större utsträckning inom järn-, pappersmasse-, glas- och byggnadsämnesindustrierna, vissa delar av den kemiska industrien, de grafiska branscherna samt handels- och transportverksamheten. Då detta arbete som regel måste pågå även å tider, när annat arbete kunde stå stilla, och samförstånd därom rådde mellan parterna i arbetsförhållandet, komme en lagstiftning som den föreslagna ej att ifråga om det industriella kroppsarbetet leda till någon ökad ledighet. Den skulle i stället få den ej avsedda verkan att i viss omfattning framtida en löneförhöjning genom en utvidgad tillämpning av avtalens bestämmelser om övertidstillägg. Även utanför föreningens egentliga verksamhetsområde skulle lagen få de här angivna verkningarna. Man kunde därvid nöja sig med att peka på kreaturs-skötarna inom jordbruket och arbetet inom rederinäringen. Därtill komme, att näringslivets administrativa och tekniska apparat fungerade jämväl den 1 maj, samt att handelsverksamheten i stor omfattning uppehöles denna dag. Här vore det fråga om verksamhet, som torde sysselsätta omkring 200,000 arbetstagare. Vål torde åtskilliga av dessa redan nu åtnjuta någon ledighet under den 1 maj, men ett mera generellt genomförande av arbets-

frihet å nämnda dag måste dock medföra betydande förändringar. Dessa förändringar skulle därtill kanske komma att inträda samtidigt som företagarna nödgades utvidga semestern. Vad sålunda anförts syntes föreningen tala mycket starkt emot tanken att påbjuda den 1 maj såsom en arbetsfri dag.

Svenska lantarbetsgivarföreningen anför, bland annat:

Vad beträffade förekomsten av allmän sedvänja på förevarande område vore det visserligen så, att alla arbetare, som icke vore av djurskötsel förhindrade, enligt jordbrukets riksavtal tillerkändes ledighet den 1 maj. Det vore emellertid felaktigt att härav draga den slutsatsen, att den 1 maj vid jordbruket numera blivit allmänt erkänd som ledighetsdag. I stort sett torde förhållandet snarare vara det motsatta. Direkt reglerade riksavtalet arbetsförhållandena vid inemot 3,000 egendomar och för omkring 30,000 arbetare. Av dessa senare torde nära 10,000 på grund av djurskötsel vara förhindrade att utnyttja den avtalsenliga 1 maj-ledigheten. Vid det icke organiserade jordbruket, vilket sysselsatte minst 150,000 lönearbetare och dessutom ett betydande antal med dem jämställda hemmavarande söner, torde den 1 maj endast undantagsvis hava karaktären av ovillkorlig ledighetsdag, helt naturligt för övrigt, när vid månadsskiftet april—maj vårsådden som bäst brukade pågå. — Vad beträffade de ekonomiska påföljderna av den ifrågasatta lagen, vore det för jordbrukets vidkommande av synnerligt stor betydelse, att arbetet vid de icke kollektivavtalsreglerade jordbruken skulle kunna bedrivas även den 1 maj. Förlusten av en arbetsdag vid denna bråda tid skulle nämligen i många fall kunna få vittgående konsekvenser för jordbruksdriften. Blott en dags försening av sådden kunde, om olyckan vore framme, medföra risk för avsevärt minskat skördeutbyte. — Jordbrukets och särskilt då det mindre jordbrukets arbetare vore i stor utsträckning sysselsatta med enbart djurskötsel eller med såväl djurskötsel som annat arbete. Djuren krävde samma vård helgdag som söckendag. Härutinnan kunde den ifrågasatta lagen givetvis ej medföra någon ändring. De lantarbetare, som sysselsattes med djurskötsel, komme sålunda genom lagen att ej alls eller endast delvis erhålla den åsyftade ledigheten. I den mån lagen för djurskötarnas vidkommande finge några verkningar, komme dessa att bli andra än de, som med den ifrågasatta lagstiftningen varit avsedda. Ett genomförande av lagen måste nämligen medföra risk för en fördyring av det arbete, som med nödvändighet måste utföras under ifrågavarande dag.

Sveriges industriförbund anser, att det icke bör föreskrivas i lag, att den 1 maj skall vara ledighetsdag. I varje fall borde frågan härom icke upptagas till avgörande utan sammanhang med frågor om andra åtgärder, vilkas genomförande jämväl åsyftade, eller i allt fall medförde, ändring i gällande fördelning mellan arbetsdagar och vilodagar. Förbundet erinrade om de önskemål, som från näringslivets sida vid upprepade tillfällen uttalats om indragandet eller förflyttandet av en eller annan ur religiös synpunkt mindre betydelsefull helgdag. Vidare vore det påtagligt, att det föreliggande förslaget borde ses i samband med de bestämmelser, som enligt lag eller eljest gällde i fråga om semesterledighet. Slutligen erinrades om det förslag till internationell kalenderreform, som nyligen varit föremål för behandling. Enligt detta förslags princip, att ett visst datum skulle infalla å samma veckodag år från år, skulle den 1 maj varje år komma att infalla å en onsdag, vilket ur produktionssynpunkt självfallet vore synnerligen olämpligt.

Att frågan om den 1 majs jämställande med sön- och helgdag bör behandlas i samband med spörsmålet om arbetstagarnas semesterledighet framhålles även av *Sveriges redareförening* och *handelskammaren i Gävle*, som därjämte anför, bland annat, att, enär det vida övervägande antalet av i industrien sysselsatta arbetade emot timpenning eller ackord, den direkta ekonomiska uppoffringen för ledighet den 1 maj drabbade de anställda och icke företaget. Å andra sidan funnes en icke obetydlig grupp, för vilken på grund av avlöning för vecka eller längre period indirekt även den direkta kostnaden skulle drabba företaget. Man torde icke kunna undgå att hysa den farhågan, att personal, för vilken timavlöning nu gällde, skulle söka erhålla kompensation med därav följande oro på arbetsmarknaden.

Beträffande innehållet i yttranden, vilka icke fullständigt refererats i det föregående, må nämnas följande.

Att förslaget komme att medföra förluster ur allmän ekonomisk synpunkt har anförts av industriförbundet, redareföreningen och tre handelskamrar.

Särskilda olägenheter av förslaget för jordbruksnäringen hava framhållits av fyra handelskamrar samt Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Att ledighet den 1 maj innefattar olägenheter ur rekreationssynpunkt har anförts av industriförbundet och tre handelskamrar.

I åtskilliga yttranden har framhållits, att det redan nu finnes tillräckligt med fridagar under första halvåret.

Förslag att någon helgdag — i första hand trettondagen, Marie bebådelsedag eller Kristi himmelfärdsdag — skall indragas eller att frågan därom skall tagas under omprövning har framställts — förutom i flera förut återgivna yttranden — av kommerskollegium och sju handelskamrar. En motsatt ståndpunkt har, såsom förut nämnts, förfäktats av Daco.

För vissa särskilda yrkanden i yttrandena må slutligen lämnas följande redegörelse.

Överståthållarämbetet ifrågasätter, huruvida icke från lagens tillämplighetsområde bör undantagas vad i 14 kap. 45 § strafflagen stadgas rörande åtal av vissa brott, som begåtts under sabbat. — *Länsstyrelsen i Uppsala län* anför, att den föreslagna formuleringen av lagen syntes ägnad att framkalla någon tvekan om innebörden i vissa fall, exempelvis 20 § lagen om kommunalstyrelse i stad, då uttrycket söckendag användes i gällande författningar och lagen den 30 maj 1930 (om beräkning av lagstadgad tid) ej vore tillämplig. Vidare ifrågasättes, om icke med det vanligen starkt florerande nöjeslivet den 1 maj förslaget skulle komma att vålla allmänheten vissa olägenheter på grund av de arbetstidsbestämmelser för bageri- och konditoriarbete, vilka skulle tillämpas i följd av förslaget. — *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anser, att butiksstängningslagen uttryckligen bör undantagas i den föreslagna lagen. *Järnvägsstyrelsen* föreslår, att ett stadgande intages i lagen, att den för söndagar avsedda tidtabellen alltid skall tillämpas den 1

maj. — *Gotlands handelskammare* förutsätter, att den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag ej kommer att medföra någon inverkan på föregående vardag, utan att denna skall betraktas såsom vanlig vardag. — Slutligen föreslår *handelskammaren i Gävle* bestämmelse därom, att — därest den 1 maj icke infölle å lördag eller söndag — den lediga dag, som man med förevarande lagförslag avsåge att vinna, skulle förläggas å närmaste lördag.

Departementschefen.

I vårt land gäller liksom annorstädes sedan gammalt den grundsatsen, att arbetsvila som regel skall råda å söndagar ävensom å vissa helgdagar, vilka icke infalla å söndag. Antalet helgdagar, som ej med nödvändighet eller aldrig infalla å söndag, är genom en förordning av år 1772 bestämt till tio. Ett stadgande, som förutsätter sön- och helgdagsvila, återfinnes i strafflagens 7 kap., vilket handlar om religionsbrott. Enligt dess 3 § straffas den, som å sön- och högtidsdagar idkar hantverk eller annat arbete, som kan tåla uppskov. Intagandet av detta lagbud i strafflagen torde vid dess tillkomst år 1864 hava dikterats huvudsakligen av hänsyn till den kristna statsreligionens helgd. Numera torde det närmast vara den allmänt förhärskande uppfattningen, att behov föreligger av viss regelbundet återkommande arbetsvila, som kommer till uttryck i lagbudet. Utöver nyssnämnda bestämmelse förefinnas i gällande lagstiftning åtskilliga andra stadganden, som förutsätta sön- och helgdagsvila; i vissa fall har direkt förbud mot arbete å sön- och helgdagar utfärdats. Därjämte finnas bestämmelser av olika slag, vilka erfordras för att reglera de rättsförhållanden, som föranledas därav, att verksamheten inom olika områden å sön- och helgdagar icke uppehålls i den för söckendagar vanliga ordningen.

Av vad i det föregående anförts framgår, att frågor, vilka avsett ändring i antalet helgdagar eller införande av arbetsfria söckendagar, vid flera tillfällen varit föremål för överväganden. Med nämnda frågor hava vissa nyligen vidtagna lagstiftningsåtgärder nära samband. Härmed avses de åtgärder — med huvudsakligt syfte att bereda möjlighet till vissa inskränkningar i arbetet inom affärslivet — varigenom år 1935 i vårt land infördes motsvarighet till de i vissa främmande länder förekommande bankfridagarna. Genom stadganden i växel- och checklagarna bereddes bankerna möjlighet att inställa sin verksamhet å vissa dagar — påskafton, midsommarafton och julafton — då affärsverksamheten sedvanemässigt i avsevärd omfattning låge nere. I fråga om samma dagar förklarades, genom bestämmelse i lagen om beräkning av lagstadgad tid, att åtgärd, som enligt lag eller särskild författning sist skulle företagas å sådan dag, finge företagas å nästa söckendag. Av denna redogörelse för de vidtagna lagändringarna framgår, att 1935 års lagstiftning ingalunda innebar, att de ifrågavarande dagarna erhöilo allmän karaktär av helgdagar eller att arbetsvila å dem skulle vara obligatorisk.

Då fråga om införande av såsom regel obligatoriskt arbetsfria dagar ut-

över redan nu förefintliga sön- och helgdagar tidigare varit föremål för övervägande, hava betänkligheter anförts särskilt med hänsyn till de verkningar av ekonomisk natur, som en lagstiftning av sådant innehåll skulle medföra. Därvid har jämväl särskilt framhållits, att en lagstiftning på området icke borde föregå sedvänjan.

I den promemoria i ämnet, vilken i slutet av förra året varit föremål för remissbehandling, framhölls, att numera en dag — den 1 maj — syntes hava erhållit karaktär av allmän ledighetsdag. Inom övervägande flertalet av de verksamhetsgrenar, som reglerades av kollektivavtal, åtnjötes fullständig ledighet den 1 maj, i ett mindre antal fall vore ungefär halva dagen ledig. Vidare anfördes, att den uppfattningen, att den 1 maj skulle vara ledighetsdag, numera gjorde sig gällande inom vida kretsar av vårt folk även långt utanför deras led, vilka hade sitt arbete reglerat av kollektivavtal. Med hänsyn till den sålunda rådande sedvänjan förklarades, att tiden nu kunde anses vara inne att göra den 1 maj likställd med allmän helgdag med därav följande regelmässig ledighet i samma utsträckning, i vilken ledighet för närvarande åtnjutes under sön- och helgdagar.

I remissyttrandena har nyss angivna ståndpunkt vunnit erkännande från skilda håll. I flertalet yttranden har sålunda förslaget att i princip likställa den 1 maj med allmän helgdag tillstyrkts eller godtagits. Några förespråkare finnas för den meningen, att man bör låta ifrågavarande dag bliva allenast bankfridag. I åtskilliga yttranden har emellertid det föreliggande lagförslaget blivit avstyrkt.

De huvudsakliga skäl, som åberopats mot förslaget att likställa den 1 maj med allmän helgdag, äro, att arbetsinställelse nämnda dag skulle förorsaka förluster för industri, handel och jordbruk, att dagen ur rekreationssynpunkt är olämplig samt att helgdagarna i vårt land redan förut i alltför stor utsträckning äro samlade å vinter- och vårhalvåret.

Gentemot vad som anförts därom, att industrien skulle hava svårt att bära de kostnader, som vore förknippade med en helgdag den 1 maj, särskilt med hänsyn därtill att förslag kunde förväntas rörande obligatorisk semester av längre varaktighet än den semester, som för närvarande i allmänhet tillkommer arbetstagare inom industrien, må erinras därom, att den 1 maj redan nu i stor utsträckning är arbetsfri och att de fall, då arbete dock måste utföras samt i följd därav helgdags- eller övertid ersättning erläggas, icke kunna beräknas medföra extra kostnader av någon större betydelse. Vad spörsmålet om befarade förluster beträffar, må vidare erinras därom, att socialstyrelsen i yttranden såväl tidigare som i nu förevarande sammanhang förklarat, att ett stadfästade av hittillsvarande praxis med den 1 maj såsom ledighetsdag icke torde medföra några egentliga olägenheter för näringslivet. Samma ståndpunkt har intagits jämväl i andra yttranden. På det förut anförda skälet, nämligen att den 1 maj redan nu i avsevärd utsträckning är arbetsfri, stöder jag mig även, då jag anser mig kunna förklara, att legaliserandet av denna dag såsom likställd med allmän helgdag icke — på sätt i åtskilliga yttranden framhållits —

såsom kompensation påkallar indragning av någon av de s. k. lätthelgdagarna. Sistnämnda spörsmål synes mig vara av den natur, att, därest det skall upptagas, detta bör ske i annat sammanhang. Att på sätt i några yttranden föreslagits uppskjuta nu föreliggande spörsmål i avvaktan å en kalenderreform, om vars öden man för närvarande icke torde hava möjlighet att med någon grad av bestämdhet uttala sig, synes mig icke böra ifrågakomma.

Emot förevarande förslag har, som nämnts, åberopats förefintligheten av en under den 1 maj särskilt livlig affärsverksamhet. Att vad sålunda anförts icke är av beskaffenhet att böra förhindra förslagets genomförande synes mig uppenbart. Denna min uppfattning har i yttrandena understötts även från skilda affärshåll. Med hänsyn därtill kan jag icke tillstyrka i några yttranden framlagda förslag att helt eller delvis undantaga butikstängningslagen från tillämpningen av den nu ifrågasatta lagen. Vad jordbruket angår må, på sätt socialstyrelsen anført, erinras därom, att den föreslagna lagstiftningen icke innefattar kategoriskt förbud mot arbete. Sådant förbud skall beträffande den 1 maj gälla blott i de fall, då i lag eller författning förbud utfärdats mot arbete å sön- och helgdagar i allmänhet. De extra kostnader, som på grund av den nu föreslagna lagens bestämmelser torde ifrågakomma för att få arbete, vilket anses nödvändigt, utfört den 1 maj, synas — i likhet med vad i det föregående anförts beträffande industrien — icke komma att uppgå till mera avsevärda belopp.

Remissbehandlingen av förevarande ärende har, såsom framgår av vad sålunda anförts, styrkt mig i min uppfattning, att tiden nu kan anses vara inne att göra den 1 maj i princip jämställd med allmän helgdag. Den 1 maj skall emellertid icke, såvitt den ej infaller å sön- eller helgdag — den enda helgdag, som kan ifrågakomma, är Kristi himmelfärdsdag, vilken dock först år 2008 nästa gång infaller å den 1 maj — i något hänseende erhålla kyrklig karaktär. Ej heller skola, under enahanda förutsättning, å den 1 maj bliva tillämpliga straffbestämmelserna i 7 kap. 3 § strafflagen i fråga om idkande av hantverk eller annat arbete å sabbatstid (tiden emellan kl. 6 om morgonen och kl. 9 om aftonen å sön- och högtidsdag), stadgandet i 4 § av nämnda kapitel, enligt vilket lagrum den omständigheten, att ett brott förövats å sabbatstid, skall anses såsom försvårande, eller regeln i 14 kap. 45 § strafflagen, enligt vilken regel den omständigheten, att vissa misshandelsbrott samt resande av livsfarligt vapen ägt rum å sabbatstid, föranleder därtill, att brottet skall falla under allmänt åtal.

Då sålunda enligt förslaget den 1 maj skall — utom i vissa särskilt angivna hänseenden — helt likställas med allmän helgdag, anser jag, att några förtydligande bestämmelser icke äro påkallade vare sig, på sätt järnvägsstyrelsen yrkat, rörande tillämpligheten av viss tidtabell eller, på sätt en handelskammare anført, beträffande den föreslagna författningens inverkan å dagen närmast före den 1 maj eller, på sätt en länsstyrelse ifrågasatt, med hänsyn till det i vissa författningar förekommande uttrycket »söckendag» (i de fall, då lagen om beräkning av lagstadgad tid icke är tillämplig).

Genom införande av en lag, i överensstämmelse med vad i det föregående anförts, om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag skulle å den 1 maj bliva tillämpliga alla de särskilda bestämmelser av olika slag, vilka hava avseende å sön- och helgdag och vilka avvika från dem, som gälla för söckendagar. Bestämmelser av anförda slag återfinnas i bland annat lagen om arbetarskydd, lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, förordningen angående försäljning av pilsnerdricka, förordningen angående tillverkning och beskattning av brännvin, lagen om arbetstidens begränsning, lagen om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditori-arbete, lantarbetstidslagen och förordningen angående försäljning av rusdrycker (såväl nu gällande som den år 1937 utfärdade, vilken ännu ej trätt i kraft). Stadganden av nyss angivna beskaffenhet återfinnas vidare i växel- och checklagarna, lagen om beräkning av lagstadgad tid, flera kommunallagar samt kungörelsen angående inskrivningsdomare och inskrivningsdagar även som i åtskilliga andra författningar.

Den föreslagna lagen synes lämpligen böra träda i kraft den 1 januari 1939.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag, av den lydelse bilaga¹⁾ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Nils-Sture Lindqvist.

¹⁾ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
9 februari 1938.*

N Ä R V A R A N D E:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
 SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 24 januari 1938 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 januari 1938, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av t. f. byråchefen för lagärenden i socialdepartementet Sven Björkholm.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 11 februari 1938.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIG-
FORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med övriga departementschefer anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, lagrådets den 9 februari 1938 avgivna utlåtande över det den 21 januari 1938 till lagrådet remitterade förslaget till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag och hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils-Sture Lindqvist.